

До спеціалізованої вченої ради
Д 12.105.03 в Донбаській державній машинобудівній академії
84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72, ауд. 1319

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

на дисертаційну роботу Томашевської Олени Юріївни на тему
*«Економічне стимулювання ефективного водозабезпечення
промислових підприємств»*, подану до спеціалізованої вченої
ради Д 12.105.03 на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та
управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження

В умовах фінансово-економічної кризи ефективна діяльність підприємств промислового сектору України в значній мірі залежить від обсягів ресурсовикористання, що відбувається під впливом перманентного зростання вартості та дефіциту більшості видів ресурсів, які становлять матеріальну основу виробництва. Недосконалість та застарілість основних фондів призводить до значних втрат ресурсів у процесах виробництва, що призводить до зростання відходів, утилізація яких вимагає додаткових витрат, спричиняючи в такий спосіб погіршення основних техніко-економічних показників діяльності промислових підприємств. У вітчизняній та зарубіжній практиці сформовано прогресивний інструментарій підвищення ефективності ресурсозабезпечення та ресурсовикористання на підприємствах, що має універсальний характер використання. Однак недостатньо уваги приділяється специфіці використання окремих видів ресурсів, зокрема водних, які мають ознаки не тільки господарського ресурсу, але і виробленої продукції та відходів, що обумовлює значний їх ринковий потенціал, практична реалізація якого дозволить промисловим підприємствам значною мірою забезпечити підвищення ефективності господарської діяльності. Тому можна стверджувати, що тема дисертаційної роботи Томашевської О.Ю. «Економічне стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств» є актуальною, мета дослідження та поставлені завдання є значущими для теорії і практики ефективного забезпечення водними ресурсами виробничих процесів на промислових підприємствах на засадах економічного стимулювання.

Актуальність теми дисертаційної роботи Томашевської О.Ю. визначена не лише теоретичними і практичними потребами, а й тим, що дисертація відповідає тематиці науково-дослідних робіт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України за темами: «Методичне забезпечення економічної збалансованості розвитку підприємств» (номер державної реєстрації 0111U005690, 2011 р.), в рамках якої автором виявлено фактори та резерви зниження собівартості продукції за рахунок оптимізації екологічних податків за використання природних

Вхід №	125/05
04	05 2016
ДДМА	

ресурсів, зокрема водних; «Науково-теоретичне і методичне забезпечення управління ресурсним потенціалом розвитку підприємства» (номер державної реєстрації 0113U005810, 2013–2014 рр.), в межах якої розкрито сутність ресурсного потенціалу розвитку підприємства і розроблено рекомендації з оцінки ефективності його використання, зокрема води.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації

Теоретичну та методологічну основу дослідження складають концептуальні положення економічної теорії, теорії ефективності, теорії раціонального вибору, теорії економічного зростання. Обґрунтованість і достовірність наукових підходів, практичних рекомендацій і висновків автора дисертації забезпечується використанням сукупності методів дослідження (системний, процесний та результативний підходи; методи аналізу; статистичний та порівняльний підходи; ситуаційний підхід; методи економіко-математичного моделювання та функціонально-цільовий підхід; методи сценарного аналізу).

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, в т.ч. офіційних статистичних даних, нормативно-правових актів, які стосуються діяльності промислових підприємств, монографій, численних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, інтернет-джерел.

Автором дисертації чітко окреслені і логічно побудовані мета та завдання дослідження, обґрунтовано теоретичний та методичний підходи щодо їх виконання, розроблено і апробовано відповідні пропозиції, які у своїй комплексності є науковим шляхом вирішення наміченого економічного завдання. Особливо варто відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними.

Отримані наукові результати ґрунтуються на значному масиві опрацьованих літературних джерел (187 найменувань). Достовірність висновків та практичних рекомендацій за підсумками дослідження підтверджено використанням фінансової та статистичної інформації, розрахунками та впровадженням на промислових підприємствах.

Викладене вище свідчить про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що представлено у дисертаційній роботі Томашевської О.Ю.

Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації

У дисертації Томашевської О.Ю. розроблені теоретико-методологічні та науково-методичні положення, висновки і рекомендації, що характеризуються достатньо обґрунтованою науковою новизною та свідчать про особистий внесок автора в розвиток теорії та практики економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств. Дисертаційна робота Томашевської О.Ю. є оригінальною науковою працею,

яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. У дисертаційній роботі комплексно вирішуються сформовані дисертантом завдання, що забезпечує логічну послідовність викладення матеріалу, досягнення поставленої мети. Наукова новизна роботи викладена конкретно, послідовно і системно. До положень, що містять елементи наукової новизни, на нашу думку, слід віднести наступні:

– в дисертації на підставі дослідження еволюції наукових поглядів на природу та економічний зміст ресурсів в господарській діяльності промислових підприємств дістало подальшого розвитку визначення економічної сутності води як фактора та ресурсу виробництва, розвинуто класифікаційні ознаки води, які дозволяють окреслити вартісний зміст взаємовідносин з приводу формування доходів і витрат, пов'язаних з її використанням і відтворенням в економічних, екологічних та соціальних процесах (стор. 12–26);

– дослідження міри участі води як фактора та ресурсу виробництва у формуванні підсумкових результатів господарювання за кількісними, якісними та часовими параметрами дозволило уточнити понятійний апарат ефективного водозабезпечення суб'єктів господарювання, особливістю якого є висвітлення складових ідентифікації ефективного водозабезпечення суб'єктів господарювання за кількісною, якісною та часовою ознаками, що надає можливості виявити резерви економічного зростання промислових підприємств (стор. 26–40);

– виявлена в роботі необхідність досягнення збалансованості інтересів виробника водних ресурсів та водоспоживача, спрямованих на забезпечення зростання ефективності господарської діяльності промислових підприємств, обумовило розвинення у дисертації концептуальних положень економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств. Наведені концептуальні положення викликають науковий інтерес у частині акцентування уваги на утворенні умов досягнення синергетичного ефекту в системі економічних відносин між виробником водних ресурсів та водоспоживачем (стор. 40–54);

– за результатами оцінки динаміки фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств, виявлення основного кола проблем, що унеможливають ефективне та раціональне використання води, удосконалено методичний підхід до оцінки взаємозв'язку між фінансовим результатом та обсягами витрат води на промислових підприємствах України. Безпосередній науковий інтерес викликає прикладне значення наведеного методичного підходу, на основі якого автором виділено зони стабільності водозабезпечення господарської діяльності промислових підприємств, що є необхідним для прийняття рішень щодо зменшення рівня ентропії в системі водозабезпечення та водоспоживання (стор. 75–91);

- на основі узагальнення підходів до комплексного оцінювання економічних явищ та процесів автором розвинуто науково-методичний підхід до інтегральної оцінки ефективності водозабезпечення, в якому технічний, соціальний, екологічний та економічний аспекти господарювання враховано комплексно в динаміці. Як результат використання – в дисертації отримано прогностні оцінки щодо визначення потреби у водних ресурсах у майбутніх періодах господарювання, а саме на 2015–2016 рр. (стор. 91–109);
- на основі розмежування потоків основної та супутньої продукції між двома типами промислових підприємств, об'єднаних в єдиний технологічний ланцюг, в дисертації сформовано оригінальний теоретико-методичний підхід до формування синергетичного ефекту економічного стимулювання ефективного водозабезпечення. Відмінною рисою підходу є надання можливості для виявлення перспективних напрямів зниження витрат та підвищення доходів через здійснення вибору комплексу актуальних стимулів вибору таких параметрів господарської діяльності, при яких досягається одночасне підвищення результативності діяльності всіх учасників процесу водозабезпечення (стор. 112–126);
- для вибору найбільш прийняттого сценарію економічного стимулювання водоспоживання, що сприяє досягненню синергетичного ефекту, в дисертації запропоновано науково-методичний підхід до обґрунтування зон економічної ефективності водозабезпечення в технологічному ланцюгу на основі оцінки функціонального зв'язку між елементами виробничої функції. Наукова новизна та оригінальність наведеної рекомендації полягає у визначенні кількісних параметрів ефективності господарської діяльності промислових підприємств залежно від рекомендованих сценаріїв розподілу води між суб'єктами господарювання, що дозволяє на основі використання виробничої функції «витрати – випуск» вибрати найбільш прийнятний підхід для досягнення синергетичного ефекту економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств (стор. 126-139), (стор. 140-159).

На прикладі рекомендованого технологічного ланцюга як стратегічного альянсу між ДП «Селидіввугілля» та теплоелектростанцією підтверджена доцільність реалізації розроблених в дисертації заходів щодо економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств (стор. 152–159).

Ознайомлення із переліком та змістом публікацій за темою дисертації свідчить, що основні положення наукової новизни висвітлено достатньою мірою у монографії, статтях і тезах, оприлюднено на наукових конференціях різного рівня.

Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні та розробці методичних підходів до удосконалення економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств в сучасних умовах господарювання.

Практичне значення наведеного у дисертації інструментарію економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств полягає у його використанні у господарській діяльності промислових підприємств, зокрема паливно-енергетичного комплексу України, при прийнятті управлінських рішень з вибору найбільш дієвих стимулів для виробників та споживачів водних ресурсів, що становить підґрунтя для зростання техніко-економічних показників господарської діяльності. Про практичне значення отриманих розробок свідчать відповідні довідки про впровадження органами державного управління, зокрема Департаментом екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації (довідка від 08.06.2015 № 01-1259), промисловими підприємствами ДП «Селидіввугілля» (довідка від 03.09.2013 № 06/4380), ДП «Красноармійськвугілля» (довідка від 11.06.2015 № 173).

Важливого значення теоретичні засади, методичні підходи і концептуальні положення щодо формування інструментарію економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств набувають для навчального процесу, зокрема у ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України (м. Красноармійськ) при викладанні дисциплін «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризику», «Управління проектами», «Системний аналіз і теорія прийняття рішень», «Економіка природокористування» (довідка від 05.05.2015 №1-2/710/1).

Повнота викладу наукових положень і висновків в опублікованих працях

Наукові положення, висновки і рекомендації, розроблені в дисертаційній роботі, є повними та вичерпними. Публікації здобувача в повній мірі відображають основні наукові результати, концептуальні положення та зміст практичних рекомендацій за підсумками проведеного дослідження.

Основні результати й висновки дисертаційної роботи знайшли відображення у 19 наукових публікаціях, з яких десять – у фахових виданнях з економіки, з них дві опубліковані у виданнях, що включені до наукометричних баз, одна – в іноземному виданні, один розділ у колективній монографії, сім тез у матеріалах конференції. Загальний обсяг публікацій становить 6,59 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 4,96 ум.-друк. арк.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті положення, які є результатом власних досліджень автора.

Результати дослідження, що виносяться на захист, повністю представлені в наукових працях у виданнях, які відповідають встановленим вимогам МОН України. Результати дослідження оприлюднені і отримали позитивну оцінку на 7 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації в стислій формі відображає основні положення дисертаційної роботи, в повній мірі розкриває результати, що отримано у процесі дослідження, ступінь наукової новизни розробок, зміст висновків та практичних рекомендацій за підсумками дослідження та є ідентичним дисертації за своєю структурою.

Структура дисертаційної роботи

Дисертація логічно структурована, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 200 сторінок, у тому числі 23 таблиці на 12 сторінках, 25 рисунків на 11 сторінках, 6 додатків на 12 сторінках. Список використаних джерел містить 187 найменувань і наведений на 23 сторінках.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційну роботу написано професійною науковою мовою з дотриманням логіки у порядку викладу тексту. Вона характеризується цілісністю й завершеністю, її зміст повністю розкриває мету дослідження й відповідає поставленим завданням наукового дослідження.

Обсяг, структура та оформлення дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Структура дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Зміст та результати роботи відповідають спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Відзначаючи достатньо високий науковий рівень дисертації Томашевської О.Ю., слід зауважити, що деякі положення мають дискусійний характер та вимагають більш детальних пояснень.

1. В роботі теоретично обґрунтовано складові ідентифікації ефективного водозабезпечення суб'єктів господарювання – кількісна, якісна та часова (рис. 1.6 на стор. 37). Доцільним є ілюстрація можливостей практичного використання запропонованих ідентифікаторів на рівні конкретних підприємств, зокрема вуглевидобувної галузі, та здійснення порівняння, що дозволить більш переконливо обґрунтувати доцільність організаційно-економічних відносин між виробниками та споживачами води.

2. У п. 1.3 наведено розвинуті концептуальні положення економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств на засадах балансування інтересів виробника водних ресурсів та водоспоживача. Слід пояснити більш детально умови і кількісні критерії визнання досягнення збалансованості інтересів організації при їх взаємодії з метою покращення фінансово-економічного стану та підвищення індивідуальної ефективності господарської діяльності кожної із сторін.

3. У другому розділі п. 2.1 встановлено наявність двох зон – зона нестабільності та зона стабільності, розділення яких здійснено на основі

знаходження точки мінімуму витрат (рис. 2.8 на стор. 86). Відповідно до даних, отриманих на основі кореляційно-регресійного аналізу, забезпечення зростання фінансового результату промислових підприємств вимагає збільшення обсягів використання води у виробничих процесах, що відповідає екстенсивному типу економічного зростання. Бажано було б подати обґрунтування можливостей забезпечення інтенсивного типу економічного зростання, що є на сьогодні більш прогресивним та загально визнаним у світовій практиці господарювання.

4. Наведений автором у роботі показник інтегральної оцінки ефективності водозабезпечення промислових підприємств, який відображає економічну, технологічну, екологічну та соціальну складові на макrorівні за рахунок діяльності промислових підприємств (стор. 101–105), є недостатньо ідентифікованим та структурованим, що не дає у повній мірі оцінити значимість паливно-енергетичного кластера, вуглевидобувних підприємств в підвищенні ефективності промислових підприємств.

5. Корисним було б у теоретичному та аналітичному ракурсах додати оцінку економічних та соціальних ефектів діяльності промислових підприємств, об'єднаних в єдиний технологічний ланцюг або стратегічний альянс у вигляді інтегральних показників, що дозволило б провести більш комплексне дослідження очікуваних результатів, а запропонований підхід мав би більш довершений характер (стор. 121).

6. У роботі авторка в основному сконцентрувала свою увагу на апробації розробленого інструментарію економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств паливно-енергетичного та вуглевидобувного сектору національного господарства (стор. 152–159). Слід пояснити можливість використання наведених розробок в інших галузях промислового виробництва, зокрема металургійного, в якому використання оборотних вод є невід'ємною складовою виробничого процесу.

Незважаючи на вказані дискусійні положення, дисертаційна робота виглядає як комплексне, системне дослідження, виконане на досить високому рівні. Тому наведені зауваження не знижують теоретичної та практичної значущості дисертації, загальної позитивної оцінки наукової новизни отриманих результатів виконання поставлених в дисертації завдань.

Загальний висновок за дисертацією

Оцінюючи в цілому кандидатську дисертацію Томашевської О.Ю. «Економічне стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств», слід зазначити, що дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому одержані нові результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень і обґрунтування науково-методичних та практичних рекомендацій з економічного стимулювання ефективного водозабезпечення промислових підприємств як підґрунтя для зростання техніко-економічних показників господарської діяльності.

Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також

положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Результати дисертаційної роботи, що отримані у процесі дослідження, у повному обсязі відображено у відкритому друці, вони пройшли апробацію на науково-практичних конференціях. Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам.

Таким чином, на підставі аналізу дисертації Томашевської О.Ю., автореферату дисертації, публікацій дисертанта у фахових наукових виданнях можна зробити висновок, що робота виконана на належному теоретичному і методичному рівні і відповідає вимогам МОН України, зокрема пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Томашевська Олена Юріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та
біржової діяльності
ДВНЗ «Запорізький національний технічний
університет»
Міністерства освіти і науки України

О.Є. Борисенко

Завідувач Борисенко О.Є.

Заступник Борисенко О.Є.

Заступник Борисенко О.Є.

Заступник Борисенко О.Є.